

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1.

α. σχολ. βιβλ. σελ. 140-141: «Τον Ιούλιο του 1914 ιδρύθηκε στη Θεσσαλονίκη *Οργανισμός*, με σκοπό την άμεση περίθαλψη και στη συνέχεια την εγκατάσταση των προσφύγων σε εγκαταλελειμμένα τουρκικά και βουλγαρικά χωριά της Κεντρικής και Ανατολικής Μακεδονίας. Παρεχόταν συσσίτιο, προσωρινή στέγη και ιατρική περίθαλψη, μέχρι οι πρόσφυγες να βρουν εργασία ή να αποκτήσουν γεωργικό κλήρο.»

β. σχολ. βιβλ. σελ. 140: «Το Νοέμβριο του 1919 υπογράφηκε η συνθήκη του Νειγύ, που προέβλεπε την παραχώρηση της Δυτικής Θράκης από τη Βουλγαρία στην Ελλάδα. Στη συνθήκη ήταν συνημμένο το «*Σύμφωνο περί αμοιβαίας μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας*». Με βάση αυτό, αναχώρησαν από την Ελλάδα περίπου 50.000 Βούλγαροι και από τη Βουλγαρία περίπου 30.000 Έλληνες (περίπου 20.000 ακόμη Έλληνες είχαν μεταναστεύσει πριν από την υπογραφή της συνθήκης).»

γ σχολ. βιβλ. σελ.96 και 144: «Στις 10 Αυγούστου 1920 υπογράφηκε η Συνθήκη των Σεβρών, που μεταξύ άλλων όριζε ότι η περιοχή της Σμύρνης Θα βρισκόταν υπό ελληνική διοίκηση και κατοχή για πέντε χρόνια. Ύστερα από την περίοδο αυτή Θα μπορούσαν οι κάτοικοι με δημοψήφισμα να αποφασίσουν την προσάρτηση της περιοχής στην Ελλάδα. Η Συνθήκη των Σεβρών αποτέλεσε τη μεγαλύτερη διπλωματική επιτυχία της Ελλάδας και δικαίωσε την τολμηρή πολιτική του Βενιζέλου. Η μικρή Ελλάδα των παραμονών των Βαλκανικών πολέμων γίνεται με την υπογραφή της Συνθήκης «*η Ελλάδα των δύο Ηπείρων και των πέντε Θαλασσών*». Το όραμα της *Μεγάλης Ιδέας* φαίνεται να γίνεται απτή πραγματικότητα.»

ΘΕΜΑ Α2.

α. Σωστό β. Σωστό γ. Σωστό δ. Λάθος ε. Λάθος

ΘΕΜΑ Β1.

σχολ. βιβλ. σελ. 50-51

«Το Νοέμβριο του 1920 η φιλοσυμμαχική κυβέρνηση του Βενιζέλου έχασε τις εκλογές και την εξουσία ανέλαβαν τα φιλοβασιλικά κόμματα που έσπευσαν να επαναφέρουν τον ανεπιθύμητο στους Συμμάχους βασιλιά Κωνσταντίνο. Οι Σύμμαχοι, σε αντίποινα, έσπευσαν να αποσύρουν την κάλυψη του χαρτονομίσματος και έτσι, ένα σημαντικό τμήμα της νομισματικής κυκλοφορίας βρέθηκε χωρίς αντίκρυσμα. Επιπλέον, από το 1918 και μετά, ο κρατικός ισολογισμός έκλεινε με παθητικό, ενώ ταυτόχρονα η παρουσία στη Μικρά Ασία εξελίχθηκε σε σκληρό και δαπανηρό πόλεμο. Το Μάρτιο του 1922 τα δημοσιονομικά δεδομένα έφτασαν σε πλήρες αδιέξοδο, το οποίο αντιμετωπίστηκε με έναν απρόσμενο τρόπο. Λίγους μήνες πριν

από την κατάρρευση του Ελληνικού Μετώπου στη Μικρά Ασία, η Κυβέρνηση προέβει σε ένα πρωτότυπο εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο, με διχοτόμηση του χαρτονομίσματος. Το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας, ενώ το δεξιό ανταλλάχθηκε με ομολογίες του Δημοσίου. Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία, το κράτος απέκτησε 1.200.000.000 δραχμές και το πείραμα επαναλήφθηκε το 1926. Φυσικά, ο νομισματικός αυτός ελιγμός δεν στάθηκε ικανός να προλάβει τη Μικρασιατική καταστροφή και τις βαρύτερες συνέπειές της.»

ΘΕΜΑ Β2.**σχολ. βιβλ. σελ. 46-47**

α. «Οι διαφορές του αγροτικού προβλήματος στην Ελλάδα, σε σχέση με γειτονικές ή άλλες ευρωπαϊκές χώρες, οφείλονταν στις ιστορικές ιδιομορφίες της ελληνικής ανάπτυξης. Το ίδιο ισχύει και για το εργατικό κίνημα. Στο τέλος του 19ου αιώνα συναντάμε στην Ελλάδα σοσιαλιστικές ομάδες και εργατικές ομαδοποιήσεις. Η πολιτική και κοινωνική τους επιρροή ήταν σαφώς μικρότερη από εκείνη που άσκησαν αντίστοιχα κινήματα σε βιομηχανικές χώρες της Δύσης αλλά και σε βαλκανικές (π.χ. Βουλγαρία). Η απουσία μεγάλων σύγχρονων βιομηχανικών μονάδων οδήγησε σ' αυτήν την καθυστέρηση από κοινού με άλλους παράγοντες. Στα μεγάλα δημόσια έργα της περιόδου, σημαντικό ποσοστό του εργατικού δυναμικού προερχόταν από το εξωτερικό (στη διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου εργάστηκαν πολλοί Ιταλοί) ή ήταν πρόσκαιρης, βραχύχρονης απασχόλησης. Πιο σταθερό εργατικό δυναμικό δούλεψε στις μεταλλευτικές επιχειρήσεις, όπου και εκδηλώθηκαν οι πρώτες καθαρά εργατικές εξεγέρσεις (Λαύριο, 1896). Στον ιδεολογικό τομέα η επικράτηση της Μεγάλης Ιδέας εμπόδιζε την ανάπτυξη και διάδοση ιδεολογιών με κοινωνικό και ταξικό περιεχόμενο. Η κατάσταση αυτή κράτησε ως το τέλος των Βαλκανικών πολέμων.»

β. «Στη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, οι πιέσεις που δέχτηκε η ελληνική κοινωνία, η εμπλοκή της σε διεθνείς υποθέσεις και ο αντίκτυπος της ρωσικής επανάστασης οδήγησαν το εργατικό και το σοσιαλιστικό κίνημα σε ταχύτατη ωρίμανση. Προς το τέλος του πολέμου ιδρύθηκε η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ) που συμπεριέλαβε κλαδικά και τοπικά σωματεία, και το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα της Ελλάδος (ΣΕΚΕ), που λίγο αργότερα προσχώρησε στην Τρίτη Κομμουνιστική Διεθνή και μετονομάστηκε σε Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος.»

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ**ΘΕΜΑ Γ1.****α. σχολ. βιβλ. σελ. 149-151**

Στις 24 Ιουλίου 1923 υπογράφηκε η Συνθήκη ειρήνης της Λοζάνης. Έξι μήνες πριν, στις 30 Ιανουαρίου 1923, είχε υπογραφεί η ελληνοτουρκική Σύμβαση, η οποία ρύθμιζε την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Σύμφωνα με τον Κων. Σβολόπουλο (κείμενο Γ) ο Ελ. Βενιζέλος είχε τηλεγραφήσει ήδη στις 13 Οκτωβρίου 1922 στον ειδικό απεσταλμένο επίτροπο της Κοινωνίας των Εθνών για

την παροχή αρωγής στους πρόσφυγες Φρίτζχοφ Νάνσεν, ζητώντας του να επισπευθεί η ανταλλαγή των πληθυσμών πριν το χειμώνα και πριν την υπογραφή της συνθήκης ειρήνης της Λοζάνης. Έτσι, θα υπήρχε η δυνατότητα επίλυσης του προβλήματος της κατοικίας των προσφύγων, καθώς και του ανεφοδιασμού τους. Σύμφωνα με τη Σύμβαση προβλεπόταν η υποχρεωτική ανταλλαγή μεταξύ των Ελλήνων ορθοδόξων κατοίκων της Τουρκίας και των Μουσουλμάνων κατοίκων της Ελλάδας. Αυτή θα ίσχυε τόσο γι' αυτούς που παρέμεναν στις εστίες τους, όσο και για εκείνους που είχαν ήδη καταφύγει στην ομόθρησκη χώρα. Μάλιστα, η ανταλλαγή ίσχυσε αναδρομικά για όλες τις μετακινήσεις που έγιναν από τη μέρα που κηρύχθηκε ο Α' Βαλκανικός πόλεμος (18 Οκτωβρίου 1912). Σύμφωνα με το κείμενο Α η ανταλλαγή πληθυσμών έγινε με κριτήριο το θρήσκευμα. 585.000 μουσουλμάνοι θα ανταλλάσσονταν με 1.300.000 χριστιανούς ορθοδόξους και θα μετέβαιναν παρά τη θέλησή τους στην Τουρκία και στην Ελλάδα, αντίστοιχα, σε χώρες που ήταν ξάνες στα ήθη και στη γλώσσα τους. Από την ανταλλαγή αυτή εξαιρέθηκαν οι Έλληνες ορθόδοξοι της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου και οι Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης.

Οι ανταλλάξιμοι, σύμφωνα με τη σύμβαση ανταλλαγής:

- θα απέβαλαν την παλιά ιθαγένεια και θα αποκτούσαν την ιθαγένεια της χώρας στην οποία θα εγκαθίσταντο,
- είχαν δικαίωμα να μεταφέρουν την κινητή περιουσία τους,
- είχαν δικαίωμα να πάρουν από το κράτος στο οποίο μετανάστευαν ως αποζημίωση περιουσία ίσης αξίας με την ακίνητη περιουσία που εγκατέλειπαν φεύγοντας,
- θα διευκολύνονταν στη μετακίνηση τους από τη *Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής*. Η επιτροπή αυτή αποτελούνταν από 11 μέλη (4 Έλληνες, 4 Τούρκοι και 3 μέλη-πολίτες ουδέτερων κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμον κρατών). Είχε έδρα της την Κωνσταντινούπολη και οι βασικές της αρμοδιότητες ήταν ο καθορισμός του τρόπου μετανάστευσης των πληθυσμών και της εκτίμησης της ακίνητης περιουσίας των ανταλλαξίμων.

Η συμφωνία αυτή για ανταλλαγή πληθυσμών διέφερε από τις προηγούμενες. Καθιέρωνε για πρώτη φορά τη μαζική μετακίνηση πληθυσμών και είχε υποχρεωτικό χαρακτήρα, ενώ οι μέχρι τότε συμφωνίες προέβλεπαν εθελοντική μετανάστευση κατοίκων κάποιων επίμαχων περιοχών.

β. σχολ. Βιβλ. σελ. 151-152

Όπως είχε διαμορφωθεί η πραγματικότητα μετά την έξοδο χιλιάδων Ελλήνων από τις πατρογονικές εστίες τους και την άρνηση της Τουρκίας να δεχτεί την επιστροφή τους, ο πρωθυπουργός Ελ. Βενιζέλος και η ελληνική αντιπροσωπεία αναγκάστηκαν να συμφωνήσουν. Σύμφωνα με τον Γ. Μαυρογορδάτο (κείμενο Β) ο πρωθυπουργός Ελ. Βενιζέλος δέχτηκε την ιδέα της ανταλλαγής των πληθυσμών (πρώτα εθελοντικής, το 1914 με την Τουρκία και το 1919 με τη Βουλγαρία) και τελικά της υποχρεωτικής (το 1923 με την Τουρκία), για να αποφύγει τον μονομερή διωγμό ή και την εξόντωση των ελληνικών πληθυσμών. Το φθινόπωρο του 1922 η Ελλάδα είχε άμεση ανάγκη μια

συμφωνημένη υποχρεωτική ανταλλαγή, μιας και οι ελληνικοί πληθυσμοί στο μεγαλύτερο μέρος τους είχαν ήδη εγκαταλείψει τα εδάφη τους. Επιπλέον, η υπογραφή της υποχρεωτικής ανταλλαγής πληθυσμών ανάμεσα στην Ελλάδα και στην Τουρκία θα συνέβαλε στην αξιοποίηση των ακίνητων περιουσιών των μουσουλμάνων που εγκατέλειψαν την Ελλάδα και συνακόλουθα στην αποκατάσταση των Ελλήνων προσφύγων. Όπως χαρακτηριστικά δήλωσε ο Ελ. Βενιζέλος σε μια επιτροπή προσφύγων μεταγενέστερα, το 1929, η ελληνοτουρκική σύμβαση της Λωζάνης στην ουσία επέφερε την απέλαση του μουσουλμανικού πληθυσμού από την Ελλάδα μετά την εκδίωξη των Ελλήνων από την Τουρκία και δεν συνίστατο τόσο στην ανταλλαγή πληθυσμών και περιουσιών. Εξάλλου, η υπογραφή της Σύμβασης υποβοηθούσε τις βλέψεις των ηγετών των δύο χωρών (Βενιζέλου και Κεμάλ) για τη διασφάλιση και αναγνώριση των συνόρων τους, την επίτευξη ομοιογένειας και την απρόσκοπτη ενασχόληση με την εσωτερική μεταρρύθμιση και ανάπτυξη. Σύμφωνη ήταν και η Κοινωνία των Εθνών.

ΘΕΜΑ Δ1.

α. σχολ. βιβλ., σελ. 42-43

Στον ελληνικό χώρο, το πρόβλημα της έγγειας ιδιοκτησίας δεν γνώρισε τις εντάσεις που παρατηρήθηκαν σε άλλα ευρωπαϊκά ή βαλκανικά κράτη. Η προοδευτική διανομή των εθνικών γαιών που προέκυψαν από τον επαναστατικό αγώνα του 1821-1828 δημιούργησε πλήθος αγροτών με μικρές ή μεσαίες ιδιοκτησίες. Ως το 1881 τα λίγα εναπομείναντα «τσιφλίκια» στην Αττική και την Εύβοια δεν προκαλούσαν ιδιαίτερο πρόβλημα. Σύμφωνα με το κείμενο Α, το ελληνικό κράτος είχε καταπολεμήσει τις προσπάθειες για τη συγκρότηση μεγάλων ιδιοκτησιών, όπως επίσης και τον «κολληγικό τρόπο» καλλιέργειας του εδάφους και είχε ευνοήσει τη μικροϊδιοκτησία κυρίως οικογενειακού χαρακτήρα. Αργότερα όμως, η διεύρυνση του ελληνικού κράτους με τα Επτάνησα (1864), την Άρτα και τη Θεσσαλία (1881) έφερε στο προσκήνιο το ζήτημα της μεγάλης ιδιοκτησίας. Το πρόβλημα της μεγάλης ιδιοκτησίας κατέστη ιδιαίτερα έντονο στις νεοαποκτηθείσες περιοχές από το 1881 και πήρε μεγάλες διαστάσεις ως το 1895.

Τα «τσιφλίκια» της Θεσσαλίας αγοράστηκαν από πλούσιους Έλληνες του εξωτερικού, κατά βάση σε χαμηλές τιμές από τους οθωμανούς ιδιοκτήτες τους, οι οποίοι, πέρα από το γεγονός ότι διατήρησαν τον αναχρονιστικό θεσμό των κολίγων, άσκησαν πολιτικές και κοινωνικές πιέσεις για να κερδοσκοπήσουν από την παραγωγή του σιταριού. Επιδίωξαν δηλαδή την επιβολή υψηλών δασμών στο εισαγόμενο από τη Ρωσία σιτάρι, ώστε να μπορούν να καθορίζουν όσο το δυνατόν υψηλότερες τιμές για το εγχώριο, προκαλώντας μάλιστα μερικές φορές και τεχνητές ελλείψεις.

β. σχολ. βιβλ., σελ. 43, 80, 81

Οι ελληνικές κυβερνήσεις κράτησαν διαφορετική στάση απέναντι στο πρόβλημα των τσιφλικιών. Η πολιτική που ακολούθησαν από το 1881 ως και το 1907 ήταν απόρροια του πολιτικού τους προγράμματος και των ανάλογων συμφερόντων-επιδιωξεών τους. Το 1881 ο Χαρίλαος Τρικούπης εκλέγεται πρωθυπουργός της χώρας. Βασικές αρχές του προγράμματός του είναι η ανάπτυξη της οικονομίας και κυρίως η ενίσχυση της γεωργίας. Για την υλοποίηση του προγράμματός του παρείχε κίνητρα στην ιδιωτική πρωτοβουλία για επενδύσεις. Έτσι, η Τρικουπική κυβέρνηση, σύμφωνα με τον Κων. Βεργόπουλο (κείμενο Α) για πρώτη φορά ευνόησε τη

συγκρότηση της μεγάλης ιδιοκτησίας. Η αιτία της στάσης αυτής υπήρξε το γεγονός ότι στα νεοαποκτηθέντα εδάφη της Θεσσαλίας και της Άρτας οι δικαιούχοι των τσιφλικιών δεν ήταν οι επαρχιακοί πλούχοντες και κοτζαμπάσηδες, αλλά οι Έλληνες χρηματιστές της διασποράς. Ο Τρικούπης καλύψε νομικά, δικαστικά και οικονομικά την «τσιφλικοποίηση» της Θεσσαλίας μόνο και μόνο εξαιτίας της ιδιότητας των νέων αγοραστών.

Από την άλλη, ο Θ. Δηλιγιάννης, πολιτικός αντίπαλος του Χ. Τρικούπη, μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας, με βάση το κείμενο Β, κατέθεσε νομοσχέδια για τη χορήγηση γης στους αγρότες, για τη δημιουργία ταμείων αγροτικής πίστης και για τη ρύθμιση της σχέσης μεταξύ τσιφλικιάδων και αγροτών. Τελικά, οι δηλιγιαννικοί δεν κατόρθωσαν να χορηγήσουν γη στους αγρότες, αν και έλαβαν κάποια μέτρα για τη βελτίωση της θέσης τους. Οι προθέσεις τους προσέκρουσαν στην αντίσταση των τσιφλικιάδων και των τρικουπικών.

Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα (9 Ιουλίου 1899) η συντηρητική κυβέρνηση του Θεοτόκη ψήφισε τον νόμο ΒΧΗ «Περί εξώσεως δυστροπούντων ενοικιαστών», παραχωρώντας στους τσιφλικούχους ένα ισχυρό εργαλείο πειθάρχησης των κολίγων, σημειώνει ο Σ. Πετμεζάς στο κείμενο Γ. Ωστόσο, οι εντεινόμενες κοινωνικές συγκρούσεις και η ενίσχυση της θέσης των κολίγων και των υποστηρικτών τους ώθησε την επόμενη κυβέρνηση του Θεοτόκη του 1906 σε ένα νέο νομοσχέδιο που περιόριζε για μια ακόμα φορά τα δικαιώματα των κολίγων. Και πάλι, όμως, οι γαιοκτήμονες αρνήθηκαν κάθε συμβιβασμό.

Οι πρακτικές αυτές δημιούργησαν εντάσεις και οδήγησαν στην ψήφιση νόμων το 1907, οι οποίοι επέτρεπαν στην εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση να απαλλοτριώνει μεγάλες ιδιοκτησίες, ώστε να μπορεί να τις διανέμει σε ακτήμονες. Η εφαρμογή τους αποδείχθηκε δύσκολη υπόθεση και οι τριβές που προκλήθηκαν προκάλεσαν συγκρούσεις, η πιο σημαντική από τις οποίες έγινε στο χωριό Κιλελέρ (1910). Οι εξελίξεις προχώρησαν αργά μέχρι το τέλος των Βαλκανικών πολέμων (1913), οπότε το ζήτημα έγινε πιο περίπλοκο, καθώς μέσα στα νέα όρια της χώρας υπήρχαν πλέον και μουσουλμάνοι ιδιοκτήτες μεγάλων εκτάσεων.